

УДК 338.24

JEL Classification: O13; O18

DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202011006>

*Я. М. ГАДЗАЛО, доктор сільськогосподарських наук,
професор, академік НААН
Ю. Я. ЛУЗАН, доктор економічних наук, академік НААН*

Удосконалення державного управління розвитком аграрного сектору економіки та сільських територій України

Мета статті - обґрунтувати необхідність та визначити шляхи удосконалення державного управління розвитком аграрного сектору економіки та сільських територій.

Методика дослідження. Використано метод узагальнення наукового пізнання вітчизняних і зарубіжних вчених у питаннях теорії і практики організації системи державного управління в аграрному секторі економіки в сучасних умовах, логічний - для визначення соціально-економічних процесів, економіко-математичний, статистичний та порівняльний - для здійснення аналітичних розрахунків.

Результати дослідження. Обґрунтовано, що на даному етапі розвитку країни в питаннях аграрного сектору економіки і сільських територій організація державного управління потребує суттєвої модернізації. Доведено необхідність закріплення оновленої тактики і стратегії держави в законі про сучасну аграрну політику та інших спеціальних законах, як основних інструментів для реалізації політики держави, відновлення діяльності центрального органу виконавчої влади з питань агропромислового розвитку та відповідних регіональних і місцевих державних органів управління на принципово нових засадах, необхідності удосконалення наукового і кадрового забезпечення, розширення використання механізмів державно-приватного партнерства та саморегулювання ринкових відносин.

Елементи наукової новизни. Дістали обґрунтування визначення шляхів удосконалення державного управління розвитком аграрного сектору економіки та сільських територій на сучасному етапі, запропоновано алгоритм розбудови системи державного управління аграрною сферою України.

Практична значущість. Результати дослідження можуть бути використані при вдосконаленні державного управління аграрною сферою України, законодавства з питань державної аграрної політики, в навчальному процесі, при поглибленні наукових досліджень. Табл.: 2. Рис.: 2. Бібліогр.: 28.

Ключові слова: система державного управління; державна аграрна політика; аграрний сектор економіки; інституції.

Гадзало Ярослав Михайлович - доктор сільськогосподарських наук, професор, академік НААН, президент Національної академії аграрних наук України (01010, м. Київ, вул. Михайла Омеляновича-Павленка, 9)

E-mail: prezid@naas.gov.ua

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-5028-2048>

Лузан Юрій Якович - доктор економічних наук, академік НААН, радник Президії Національної академії аграрних наук України (01010, м. Київ, вул. Михайла Омеляновича-Павленка, 9), радник дирекції Інституту продовольчих ресурсів НААН (02000, м. Київ, вул. Євгена Сверстюка, 4А)

E-mail: prezid@naas.gov.ua

Постановка проблеми. Ринкові трансформації та подальший конкурентний розвиток аграрного сектору економіки України потребують чіткого визначення особливої ролі держави в постійному удосконаленні та загалом утвердженні сприятливого інституціонального середовища, яке повинно поєднувати в собі взаємодоповнюючі складові

для вирішення, насамперед, економічних, соціальних і екологічних проблем, гарантування продовольчої безпеки держави та розвиток експортного потенціалу України.

Вирішення цього надважливого завдання переважно знаходиться в площині розбудови досконалої системи державного управління аграрною сферою, визначення її суб'єктів і об'єктів, завдань, функцій та повноважень відповідних державних і недержавних інститутів, порядку застосування

© Я. М. Гадзало, Ю. Я. Лузан, 2020

ефективних ринкових механізмів державного регулювання соціально-економічних процесів, зокрема визначення і застосування певних стимулів, заборон й обмежень, створення відповідних запобіжників, які унеможливають поширення негативних явищ тощо.

Розбудова системи державного управління цією важливою і складною сферою України повинна бути еволюційною за своєю природою, послідовно удосконалюватися, не порушуючи ринкові засади відповідно до ситуаційних змін, з урахуванням рівня соціально-економічного розвитку, глобальних і внутрішньодержавних тенденцій, шляхів і етапів досягнення поставлених цілей тощо. При цьому визначальним має бути спрямування зусиль на виконання завдань державної аграрної політики, дотримання її принципів і пріоритетів, які повинні повністю кореспондуватися із Конституцією України, де головними з них у згаданому контексті виступають соціальна спрямованість аграрної економіки, захист прав власності й господарювання, охорона земель, екологічна безпека, справедливий розподіл суспільного багатства та ін.

Організувати і відповідати за обґрунтоване напрацювання, дотримання та результативність державної політики у сфері аграрної економіки й розвитку сільських територій за прикладом розвинених країн повинен дієздатний центральний орган виконавчої влади з відповідною інфраструктурою в центрі та регіонах, отримувати необхідне наукове і кадрове забезпечення конкурентного аграрного розвитку з широким використанням механізмів державно-приватного партнерства та саморегулювання ринкових відносин.

Міжнародна практика також вказує на відповідне поєднання державного управління аграрним сектором економіки та окремих взаємопов'язаних напрямів розвитку сільських територій, зокрема захист і збереження ґрунтів, землеупорядкування, меліорація, водовідведення, зайнятість сільського населення, дотримання екології в агропромисловому виробництві, лісовому і рибному господарстві та інші, що залишається надзвичайно актуальним у цілому за умов удосконалення системи влади в Україні.

Поки що вітчизняний аграрний сектор відзначається нестабільним і незбалансованим розвитком, низьким рівнем пропозицій

продуктів харчування для населення, невисокою ефективністю, посиленням соціальних та екологічних проблем на сільських територіях тощо. Це вказує на незадовільне інституціональне забезпечення державного управління важливою сферою соціально-економічного життя країни.

Така ситуація вимагає продовження наукового пошуку з удосконалення системи державного управління розвитком аграрного сектору економіки та сільських територій України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значним внеском у дослідження розвитку системи державного управління аграрним сектором економіки та сільських територій України є праці таких відомих вітчизняних учених, як В. Г. Андрійчук [3], О. М. Бородіна [5], П. І. Гайдуцький [6], М. В. Гладій [7], С. М. Кваша [11], І. Г. Кириленко [12], М. Ф. Кропивко [14], Ю. М. Лопатинський [16], Ю. О. Лупенко [17], М. Й. Малік [23], В. Я. Месель-Веселяк [18], Л. В. Молдаван [19], П. Т. Саблук [24; 25], О. Г. Шпикуляк [27], В. В. Юрчишин [28] та ін.

У працях науковців визначення шляхів розбудови системи державного управління аграрною сферою, як правило, пов'язується з теоріями інституціоналізму, чіткого визначення ролі та завдань аграрного сектору економіки, принципів і пріоритетів та відповідного державного регулювання агропромислової діяльності на умовах визначених законодавством норм і правил.

Опрацювання наукових публікацій з досліджуваної проблематики вказують на важливість визначення тактики і стратегії розвитку аграрного сектору економіки та сільських територій, функціонування в системі управління аграрною сферою відповідних органів державного управління та самоврядних організацій - учасників аграрного ринку, які разом із державними інституціями повинні консолідувати зусилля агровиробників з дотриманням поведінкових правил для забезпечення виконання завдань державної аграрної політики.

При цьому більшість дослідників звертають увагу на те, що за роки незалежної України так і не було створено ефективної системи державного управління аграрною сферою, що потребує подальших ґрунтовних досліджень.

Мета статті - обґрунтувати необхідність та визначити шляхи удосконалення державного управління розвитком аграрного сектору економіки та сільських територій.

Виклад основних результатів дослідження. Досліджуючи теоретичні й практичні аспекти розбудови ефективної системи державного управління функціонування аграрного сектору України, вивчення зарубіжного досвіду показує, що в сучасних умовах згаданий чинник залишається надзвичайно важливим завданням владних і самоврядних інституцій держави для забезпечення його конкурентного розвитку.

За роки незалежності України вітчизняний аграрний сектор формувался і розвивався завдяки здійсненим ринковим трансформаціям. Головними серед них були приватизація державних сільськогосподарських, переробних і сервісних підприємств, реорганізація колишніх колгоспів, міжгосподарських й інших підприємств та організацій створення на їх базі принципово нових суб'єктів агропромислової діяльності ринкового типу, формування інфраструктури аграрного ринку та конкурентного середовища. Із запровадженням ринкових механізмів цінового і податкового регулювання, державних програм підтримки окремих напрямів господарської діяльності, заходів із розвитку кредитування створювалися сприятливі умови для активізації зовнішньоекономічної діяльності, визначалися заходи в питаннях розвитку українського села та сільських територій тощо [2]. Україна стала членом міжнародної продовольчої організації (ФАО ООН), вступила до Світової організації торгівлі (СОТ) та до інших чисельних міжнародних союзів й об'єднань, де питанням сільського розвитку надається велика увага.

Такі складні процеси вимагали досконалих наукових обґрунтувань з підготовки чисельних законодавчих і нормативних актів, організації системи контролю за дотриманням їх вимог по всій території держави, проведення професійних дискусій і переговорів з різними міжнародними й внутрідержавними інституціями, створення громадських об'єднань агро-виробників та інших недержавних організацій, здійснення ряду інших організаційних, адміністративно-контрольних, економічних, соціальних екологічних, наукових, кадрових та інших функцій держави. На думку авторів, таку роботу за цей період в основному на відповідному комунікаційному рівні забезпечував центральний орган виконавчої влади - Міністерство аграрної політики та продовольства України разом із регіональними і місцевими органами державного управління, за активної участі Національної академії аграрних наук України, закладами вищої і середньоспеціальної освіти та іншими пов'язаними структурами державного регулювання [3].

Такі взаємодоповнюючі дії дали можливість провести базове ринкове реформування в аграрному середовищі. В результаті, за даними статистики, вдалося збільшити обсяги виробництва продукції сільського господарства і продовольчих товарів майже у 1,8 раза порівняно з 2000 р., суттєво підвищити врожайність сільгоспкультур та продуктивність тваринництва, стабілізувати продовольчу безпеку держави, перетворити аграрний сектор із традиційно збиткової у прибуткову галузь національної економіки, стати одним з основних вітчизняних експортерів продукції і послуг, певним стабілізатором інфляційних процесів і девальвації національної грошової одиниці, й одночасно важливою бюджетоформуючою сферою економічної діяльності (табл. 1).

1. Динаміка показників діяльності суб'єктів господарювання в сільському господарстві за 2000-2019 рр. (період активного реформування)

Показник	Од. виміру	Рік			2018 р. до 2000 р., %
		2000	2010	2018	
Виробництво с.-г. продукції у порівнянних цінах 2010 р.	млрд грн	151,0	194,9	269,4	178,4
Обсяги експорту с.-г. продукції і продовольчих товарів	млн дол. США	1582,0	10284,0	18611,8	1176,4
Урожайність основних с.-г. культур та продуктивність худоби:					
зернові та зернобобові	ц/га	19,4	26,9	474,0	244,3
бурак цукровий	ц/га	176,7	279,5	508,5	287,8
соняшник	ц/га	12,2	15,0	23,0	188,5
овочі	ц/га	108,2	2166,6	204,7	189,2

плоди і ягоди	ц/га	38,4	78,2	124,8	325,0
середньорічний надій молока від однієї корови - всього	кг	2359	4082	4922	208,7
у т.ч. сільгосп підприємства	кг	1588	3975	6190	389,8
Продуктивність праці у підприємствах, які здійснювали с.-г. діяльність (у постійних цінах 2010 р.)	грн на одного зайнятого	27066,9	132680,4	313627,3	1158,8

Джерело: Сформовано авторами за даними Державної служби статистики України.

Разом із тим розвиток аграрного сектору економіки України постійно зазнає впливу чисельних зовнішніх і внутрішніх чинників. На даному етапі перед органами державного управління виникають принципово нові, не менш важливі, складні та відповідальні завдання врегулювання масштабних процесів, які проявляються останнім часом в аграрній сфері та суттєво змінюють не тільки характер соціально-економічних та екологічних проблем, а й одночасно спричиняють появу нових, специфічних, у тому числі загрозливих тенденцій [4].

Участь України в міжнародних організаціях, необхідність виконання угоди про Євроасоціацію та інші обставини вимагають в аграрній сфері дотримання узгоджених ними принципів, критеріїв та відповідної ідентичності сталого розвитку, розширення інтеграційних процесів, що ще залишається важливим завданням політиків, законодавців, чиновників, органів самоврядування, вчених та безпосередньо учасників аграрного ринку.

Дослідження вчених також показують, що в чистому вигляді при всіх відмінностях немає жодної країни з розвиненим агропромисловим виробництвом, де б цілком панувала ринкова стихія. Сучасна ринкова аграрна економіка у світі - це насамперед економіка регульованого і соціально орієнтованого господарства, де утверджується важлива роль держави у створенні сприятливих умов для ефективного функціонування аграрного ринку, гарантування належного рівня продовольчого забезпечення населення тощо. Вирішення таких завдань підтримується передусім збалансованими міжгалузевими відносинами, необхідним рівнем державної фінансової підтримки як виробників, так і споживачів продовольчих товарів, застосуванням різних механізмів податкового, кредитного, митного, інвестиційного, цінового, інноваційного та інших видів державного регулювання, страхуванням від природних і ринкових ризиків, які розробляють і реалізують в основному органи державного управління

аграрним сектором економіки з широким залученням самоврядних організацій [6].

Як правило, у багатьох розвинених країнах такі механізми регулювання аграрного ринку стабільно діють протягом 5-7 років, а потім за необхідності переглядаються. Така практика державного регулювання, як одного з основних елементів державного управління, поряд із підприємливістю надає учасникам аграрного ринку впевненості в стабільності державної політики та прибутковості господарювання.

Для прикладу, стосовно державної бюджетної політики на відміну від такої практики, в Україні постійно змінюються механізми або взагалі скасовуються не лише окремі важливі бюджетні програми, а й обсяги державної підтримки в цілому. Протягом останніх років практично зникли такі напрями державної підтримки: обслуговуюча сільськогосподарська кооперація, дорадча діяльність, розвиток оптових продовольчих ринків, виконання цільових заходів із підвищення родючості ґрунтів, розвиток селекції в рослинництві і тваринництві, боротьба з шкідниками та хворобами рослин і тварин, організація виставок і біржової торгівлі, підтримка розвитку лізингу для придбання сільськогосподарської техніки і племінних тварин та багато інших, які не обмежуються правилами СОТ та не викривлюють цінову ситуацію на продовольчому ринку. А таким важливим цільовим програмам державної підтримки, як часткове здешевлення вартості кредитів, підтримка розвитку тваринництва, садівництва, виноградарства, ягідництва і хмелярства, малозабезпечених верств населення у придбанні продуктів харчування і цілому ряду інших притаманний нестабільний характер.

Із метою наближення конкурентних переваг для вітчизняних сільгоспвиробників при вступі до СОТ Україна погодилася, що обсяги їхньої державної підтримки можуть досягати до 3,4 млрд дол. США (або майже 100 млрд грн за теперішнім курсом). Проте навіть орієн-

товне наближення до таких обсягів підтримки жодного року не спостерігалось [8].

Крім того, погіршення податкової складової державної політики щодо сільгоспвиробників через скасування пільг зі сплати податку на додану вартість і зміни механізмів сплати фіксованого сільськогосподарського податку, обсяги яких у попередні роки досягали 70 % й більше загальних обсягів бюджетної підтримки, призвели до втрати стабільного та важливого чинника збереження обігових коштів для організації господарської діяльності. Зміна механізмів і застосування додаткових видів оподаткування призвели й до суттєвого збільшення податкового навантаження та ускладнили механізми податкового регулювання в сільському господарстві, що суперечить проголошеним принципам дерегуляції в державі. Колишня система оподаткування сільгоспвиробників виступала важливим фактором не тільки для вирівнювання конкурентних передумов із зарубіжними учасниками ринку, а й формування сприятливого середовища для активізації інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки. Так, за даними статистики, тільки за період з 2010-го по 2019 р. капітальні інвестиції в сільське господарство зросли в 5,7 раза, харчову промисловість та виробництво тютюнових виробів - у 3,7 раза.

Особливо важливим виявилось одночасне сприяння пільгового оподаткування сільгоспвиробників прозорості та повноті сплати податків та забезпечило аграрному сектору можливість стати одним із вагомих секторів економіки щодо формування державного і місцевих бюджетів. Разом із тим, за різними оцінками, така зміна системи оподаткування сільгоспвиробників у сучасних складних умовах швидше за все спонукатиме до тінізації податкових відносин.

За даними фіскальної служби України, якщо у період 2010-2018 рр. середньорічний ріст сплати податків сільгоспвиробниками становив 10,8 %, то у 2019 р. порівняно з 2018-м ріст сплати податків зменшився до 2,2 %, або майже у 5 разів.

Як наслідок, через зазначені та ряд інших інституційних чинників на продовольчому ринку не досягається збалансування: попиту і пропозиції; виробництва продукції тваринництва й землеробства для збалансування харчування населення; недостатнє забезпечення потреб агровиробників фінансовими,

в тому числі кредитними ресурсами і матеріально-технічними засобами виробництва; все частіше проявляються тенденції формування експортно-сировинно орієнтованої аграрної економіки та зменшення уваги вирішенню проблем внутрішнього продовольчого ринку тощо.

Розбудова ефективної системи державного управління, зокрема його базової складової - удосконалення механізмів державного регулювання аграрною економікою України, яка ще крім того знаходиться в процесі складних трансформацій, неможлива без чіткого визначення теоретичних і практичних засад.

У наукових працях поняття «система» в основному визначається як сукупність елементів, певним чином пов'язаних і взаємодіючих між собою для впливу на відповідне середовище. В даному випадку - це агросфера, яка включає аграрний сектор економіки та, за великим рахунком, окремі напрями розвитку сільських територій, які пов'язані з використанням земельних, водних та інших природних ресурсів, трудової зайнятості та інших взаємопов'язаних напрямів життєзабезпечення сільського населення.

Якщо розглядати систему державного управління аграрним сектором економіки, то вона повинна органічно виступати підсистемою загального державного управління. Враховуючи масштабність завдань, наявність накопичених складних проблем розвитку аграрної сфери, згадана система має отримати риси самодостатності, структурованості, надійності та адаптивності до відповідних ускладнень, комунікативності, ієрархічності, самоорганізації середовища тощо.

В умовах децентралізації влади повинно бути чітко визначено виключні функції держави та органів місцевого самоврядування, окреслено вертикальні й горизонтальні зв'язки, зокрема в питаннях стимулювання, контролю, примусу, керованості, підлеглості з використанням відносин партнерства, добровільності, конкурентності. Мати на увазі, що кожний суб'єкт слугує носієм певних прав, обов'язків та відповідальності, які реалізуються в процесі функціональної діяльності.

Аналіз досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених стосовно змістовного наповнення поняття «система державного управління аграрним сектором економіки» дає змогу ви-

значити його як сукупність взаємодоповнюючої діяльності державних органів управління та самоврядування, створених для забезпечення сприятливих умов учасникам аграрного ринку задля виконання цілей (завдань), окреслених державною аграрною політикою.

Ефективність системи державного управління аграрним сектором значною мірою також залежить від наявності досконалого інформаційного забезпечення. Це дозволяє здійснювати своєчасне, скоординоване, обґрунтоване й цілеспрямоване регулювання соціально-економічних процесів в аграрно-

му середовищі держави шляхом підготовки спеціальних законів для реалізації завдань державної аграрної політики, застосування практичних заходів, засобів, важелів, стимулів, заборон і обмежень.

Тож з огляду на вказане вище можна дійти висновку, що державну аграрну політику, закріплену законодавством, слід розглядати як базову і невід’ємну складову державно-управлінської діяльності. Це дозволяє запропонувати відповідний алгоритм формування системи державного управління аграрною сферою України (рис. 1).

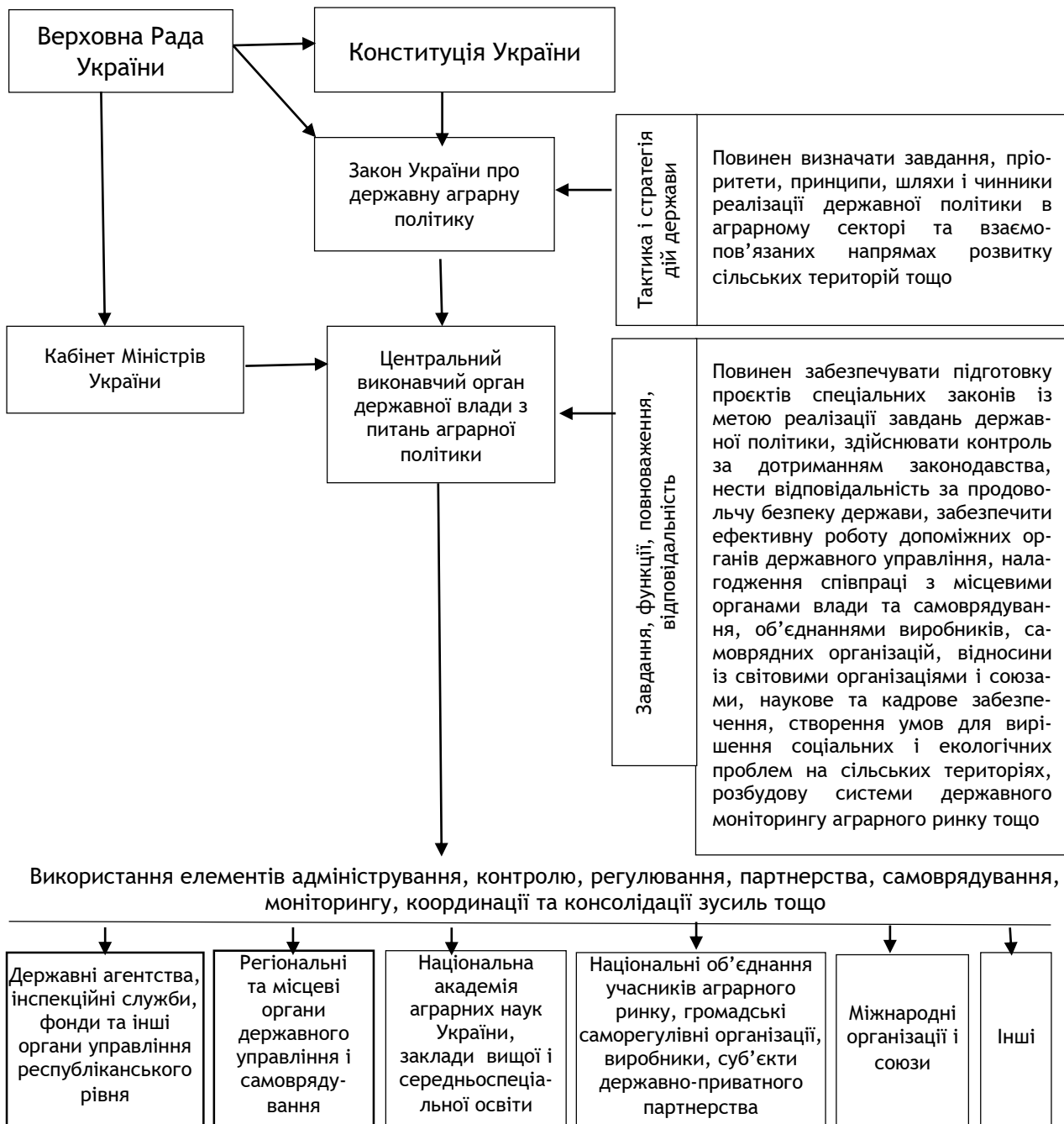

Рис. 1. Алгоритм формування системи державного управління аграрною сферою України

Джерело: Сформовано авторами.

Виходячи з такого алгоритму нині ситуація з організацією системи державного управління аграрним сектором економіки України виглядає вкрай розбалансованою, що позбавляє можливості розраховувати на позитивні результати щодо комплексного вирішення соціально-економічних та екологічних проблем. Це підтверджують наступні явища і тенденції.

Уже п'ять років як припинив дію Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року». Це призвело до втрати принципів послідовності, етапності та системності формування спеціального аграрного законодавства, як основних інституційних інструментів реалізації завдань державної аграрної політики.

Разом із тим варто зазначити, що багато цілей державної аграрної політики на період до 2015 р. ще й до цього часу залишаються не досягнутими. Зокрема, утвердження земельного ресурсу як аграрного капіталу, формування ефективного землевласника - селянина-господаря на землі, створення умов для життєзабезпечення селян тощо. Як свідчить практика, тільки заможний селянин, потужне дрібне аграрне підприємство, насамперед фермерство й обслуговуюча кооперація та інші виробники при підвищенні ресурсних можливостей сільських громад найбільше забезпечуватимуть розвиток сільських територій, збереження «колиски» нації - українського села.

До цього слід доповнити нерегульовані процеси занепаду тваринницької й інших важливих підгалузей, формування експортно-сировинної орієнтованості агропромислового виробництва, що призводить до втрати доданої вартості, зниження уваги держави до вирішення проблем внутрішнього продовольчого ринку, відсутність законодавчих передумов для розбудови державно-приватного партнерства та завершеної системи громадських самоврядних організацій, що унеможлиблює запровадження принципів саморегулювання і забезпечення належного громадського контролю за процесами на аграрному ринку за прикладом ЄС та інших розвинених країн.

І такий перелік невирішених завдань, визначених згаданим законом, можна продовжувати, не враховуючи появу інших специ-

фічних проблем і негативних тенденцій сільського розвитку безпосередньо на сільських територіях та в окремих об'єднаних територіальних громадах.

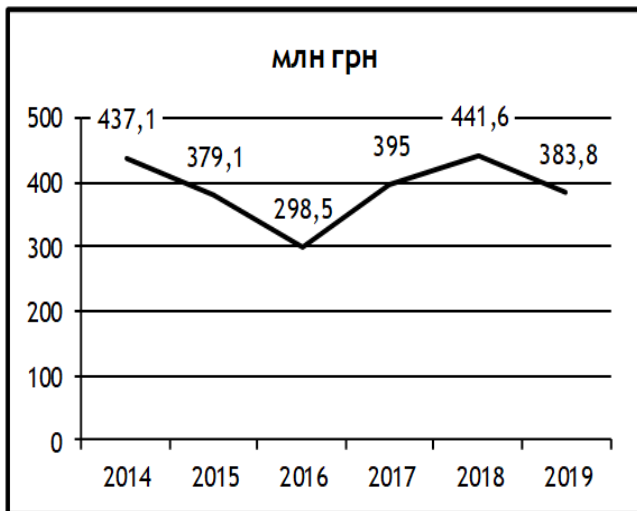
Дедалі частіше відстежуються тенденції штучного обмеження ролі вітчизняної аграрної науки та підготовки національних кадрів, що суперечить інтересам держави, аграрного бізнесу, територіальних громад та суспільства в цілому.

Аграрна наука і підготовка кадрів протягом останніх років фінансуються державою за залишковим принципом, що призводить до втрати престижності наукової діяльності, згорання матеріально-технічної бази, проведення наукових дослідів та ефективної діяльності закладів аграрної освіти.

Останніми роками за надзвичайно високих темпів девальвації національної грошової одиниці утримання будівель, рівень комунальних тарифів та вартість ресурсів уже досягає або навіть перевищує рівень їх вартості в країнах із розвинутими економіками. Як наслідок, це призводить до суттєвих ускладнень, зокрема до обмеження рівня оплати праці вітчизняних учених. Наприклад, середньомісячний рівень оплати праці за рахунок коштів державного бюджету в наукових установах Національної академії аграрних наук України у 2019 р. був нижчим більш як у 2,5 раза, ніж рівень оплати праці в середньому по державі.

Видатки державного бюджету для Академії тільки протягом 2014-2019 рр. у грошовому вимірі зменшилися на 23,7%, а в перерахунку на валюту США майже на 65 % (рис. 2). Потреби в бюджетному фінансуванні у 2019 р. були забезпечені лише на 24,9%, тоді як розвиток науки й освіти у державі визнано стратегічними пріоритетами.

Протягом останніх років через недофінансування в таких провідних вищих навчальних закладах країни, як Національний університет біоресурсів і природокористування України була ліквідована кафедра державного управління, а в Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана - факультет аграрного менеджменту. Аналогічні тенденції відслідковуються і в інших закладах вищої і середньоспеціальної освіти.

Рис. 2. Динаміка фінансування НААН за рахунок загального фонду Державного бюджету України, грн і дол. США, у перерахунку за середньорічним курсом валют

Джерело: Сформовано авторами за даними Державного бюджету України та Національного банку України.

Проте навіть у таких складних умовах аграрній науці та освіті все ще вдається зберегти основні напрями наукових досліджень та відповідний інтелектуальний потенціал.

Крім того, для аграрної політики держави виникають нові специфічні завдання, пов'язані зі зміною клімату, водозабезпеченням, втратою родючості ґрунтів, вирішення соціальних і екологічних проблем, відновлення забезпечення агропромислового виробництва вітчизняними ресурсами – нафтопродуктами, газом, мінеральними добривами, засобами захисту рослин і ветпрепаратами, сільськогосподарською технікою, селекційними ресурсами і т. ін.

Втрата часу для вирішення зазначених та інших проблем може обернутися для держави досить великими економічними ускладненнями.

Варто також звернути увагу на необхідність створення сприятливих умов для суттєвого підвищення рівня конкурентності вітчизняних суб'єктів ринку. Адже сьогодні, а особливо завтра в умовах відкритості економіки останнім доведеться все більше конкурувати із значно досконалішими іноземними фірмами, а не тільки між собою. Потрібні результативніші заходи для захисту внутрішнього аграрного ринку, максимально ідентифікувати законодавство до європейських аналогів, відновлювати біржову торгівлю, як основний інструмент для об'єктивного визначення ринкових цін, стимулювати розвиток обслуговуючої кооперації, дорадництва, запровадження науково обґрунтованих ринкових земельних відносин, удоско-

налювати антимонопольне регулювання, посилювати захист власності, запровадження сучасної системи контролю якості продукції, вирішення питань розвитку сільських територій, екологічних проблем тощо [5].

Тобто стає цілком очевидним, що для вирішення згаданих та інших завдань у сучасних умовах слід формувати принципово нову інституціональну систему державного управління аграрною сферою, яка повинна базуватися на модернізованій державній аграрній політиці. Тому термінове прийняття Закону України про сучасну державну аграрну політику з оновленими принципами, завданнями і пріоритетами, на думку вчених, сьогодні виступає першочерговим завданням українських політиків та урядовців.

Варто зауважити, що тривалий час відсутність Закону про державну аграрну політику вносить значний деструктив у формування системного аграрного законодавства в інтересах суспільства, надає можливість окремим політикам і чиновникам лобювати на законодавчому рівні певні інтереси окремих власників, галузей і напрямів бізнесової діяльності, а не діяти у визначений спосіб, з урахуванням затверджених законодавством принципів і пріоритетів.

На рівні ООН, за значних неузгодженостей основних засад розвитку глобальних соціально-економічних і екологічних процесів, загроз через зміну клімату та інших прийнято Резолюцію щодо сталого розвитку, яка стосується переважно аграрної сфери. Запропоновані в ній засади щодо консолідації зусиль для вирішення глобальних проблем

зобов'язують Україну приймати активну участь в усіх цих процесах, насамперед в особі уряду, інших органів управління, самоврядних об'єднань і союзів та суб'єктів господарювання.

У такій складній ситуації для вирішення окресленого переліку накопичених термінових і специфічних питань ринкового регулювання аграрного сектору економіки та розвитку сільських територій стає незрозумілим ліквідація Міністерства аграрної політики та продовольства України і передача його функцій Міністерству економіки України. Так, будучи надзвичайно важливою державною інституцією, яка, передусім, повинна формувати тактику і стратегію економічного розвитку країни, забезпечувати обґрунтовані еквівалентні міжгалузеві економічні відносини, відстоювати вимоги Конституції України в питаннях розбудови соціально спрямованої економіки тощо, при цьому надання функцій регулювання, а одночасно й відповідальності за результати діяльності окремої галузі, в даному випадку аграрного сектору економіки, тут видається необґрунтованим. У світовій практиці це швидше виняток, ніж тенденція. Більше того, такі дії на рівні центральних органів виконавчої влади уже призвели до ліквідації регіональних і місцевих державних органів управління агропромисловим розвитком, які безпосередньо на відповідних територіях повинні забезпечувати дотримання вимог аграрного законодавства.

У розвинених країнах, навпаки, функціонують потужні органи державного управління аграрною сферою як на рівні держави, так і на відповідних територіях, максимально сприяючи вирішенню проблем стосовно розвитку аграрного сектору економіки та сільських територій. Це підтверджує досвід побудови системи влади у США, Франції, ФРН, Великобританії, Канаді, Нідерландах, Данії, Польщі, Литві та ін.

Тобто, якщо повернутися до алгоритму формування системи державного управління аграрною сферою України, то стає зрозуміло, що з цієї системи практично випали її базові елементи - відсутність закону про державну аграрну політику, ліквідація міні-

стерства аграрної політики та територіальних органів державного управління, за недостатньої комунікації відносин влади з аграрною наукою, освітою, національними об'єднаннями виробників, громадськими організаціями та іншими інституціями.

Наявність таких неузгодженостей, часта зміна керівників і державних секретарів профільного міністерства, скорочення й заміна професійних працівників апарату протягом останніх років об'єктивно позбавили можливості дотримання принципу послідовності логічного удосконалення державної аграрної політики. Протягом останніх років практично не було прийнято жодного системного законодавчого акта для поліпшення регулювання та поведінки учасників аграрного ринку, практично провалено виконання Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 р., не створено умов для розвитку державно-приватного партнерства та саморегулювання ринкових відносин тощо. Внесення не завжди достатньо обґрунтованих змін до податкового законодавства, Земельного, Бюджетного і Господарського кодексів України та інших законодавчих актів без урахування особливостей функціонування аграрного сектору економіки, за слабкої позиції профільного центрального органу державного управління, внесли деструктив і розбалансування до й так недосконалої та недовершеної аграрної політики.

Такі дії, а швидше певна бездіяльність відповідних державних інституцій уже призводять до розбалансування регуляторної політики держави, значного зниження ефективності агропромислової діяльності, подальшої втрати робочих місць на сільських територіях, зменшення калорійності харчування українців, погіршення структури експорту та інші тенденції, позбавляють можливостей забезпечення розширеного відтворення виробництва продовольчих товарів, відставання у темпах росту окремих важливих показників розвитку порівняно із загальнодержавними тенденціями тощо. Зазначене підтверджують дані державної статистики за останні роки (табл. 2).

2. Окремі показники, які характеризують результативність політики держави в аграрному секторі економіки України

Показник	Одиниця виміру	Рік					2019 р. до 2015 р., %
		2015	2016	2017	2018	2019	
Рівень рентабельності сільгосппідприємств (усі види діяльності)	%	30,4	25,6	16,5	14,2	16,1	53,0
Калорійність середньодобового споживання населенням продуктів харчування	ккал	2799	2742	2707	2706	2691	96,1
Кількість найманих працівників (робочі місця) у сільському господарстві	тис. осіб	500,9	513,2	489,2	479,8	461,5	92,1
Валова додана вартість у цілому по державі	млрд грн	1689,4	2023,2	2519,6	3018,2	3418,1	202,3
У т. ч. сільське, лісове і рибне господарство	млрд грн	239,8	279,7	304,0	361,2	358,1	143,9
Капітальні інвестиції в цілому по державі	млрд грн	273,1	359,2	448,5	578,7	624,0	228,5
У т. ч. сільське, лісове і рибне господарство	млрд грн	30,2	50,5	64,2	66,1	58,4	193,4
Виробництво продукції сільського господарства у порівнянних цінах 2016 р.	млрд грн	596,8	634,4	620,5	671,3	681,0	114,1
У т. ч. продукції тваринництва	млрд грн	143,8	140,0	140,3	142,0	142,3	99,0
Товарна структура експорту:							
готові харчові продукти	%	16,9	16,0	15,9	16,2	14,5	85,8
жири й олії рослинного і тваринного походження	%	22,7	25,9	25,9	24,2	21,4	94,3
сировинна продукція рослинництва і тваринництва	%	60,4	58,1	58,2	59,6	64,1	106,1

Джерело: Сформовано авторами за даними Державної служби статистики України.

Зрозуміло те, що подібна негативна динаміка результативності функціонування аграрного сектору економіки України на макrorівні протягом останніх років не може бути випадковою. Це насамперед наслідок незадовільного державного регулювання ринкових процесів. Такі загрозові тенденції, безумовно, повинні спонукати державу удосконалювати систему державного управління аграрним сектором. Глобальне середовище, ринкова економіка, як і природа, з якою тісно пов'язана агропромислова діяльність, не пробавають помилок, неправильних або спрощених заходів регулювання відповідними процесами [6]. На сьогодні розбудова досконалої системи державного управління розвитком аграрного сектору економіки та сільських територій в Україні, включаючи удосконалення механізмів державно-приватного партнерства та самоврядування, виступає своєрідним мистецтвом, яким повинні займатися професійно і відповідально передусім кадри центрального

органу виконавчої влади з питань аграрної політики в інтересах суспільства. Водночас у складній ситуації, в якій опинилася аграрна сфера держави, потрібно знайти «золоту середину» між зарегульованістю і дерегуляцією, забезпечити скасування штучних перепон, що, безумовно, дозволить реально підвищити конкурентоспроможність учасників вітчизняного аграрного ринку [7].

Разом із тим держава зобов'язана регулювати тільки ті норми, які є обов'язковими, а виробників відповідно до цього необхідно мотивувати, озброювати новими сучасними знаннями і практичними науковими рекомендаціями, зокрема в питаннях запровадження сучасного менеджменту, ділової досконалості на мікро- і макrorівнях, розвитку самоврядування, що теж виступають важливими складовими сучасної системи державного управління і самоврядування аграрним сектором економіки та організації розвитку сільських територій.

Висновки. Дослідження підтверджують, що в сучасних умовах система державного управління аграрним сектором економіки та розвитку сільських територій вимагає суттєвої модернізації на науково обґрунтованих засадах.

Проведені ринкові трансформації в аграрному секторі, створене інституційне середовище, зокрема законодавча база, виявилися недостатніми для вирішення накопичених соціально-економічних і екологічних проблем сільського розвитку.

Список бібліографічних посилань

1. Аграрна реформа в Україні / [П. І. Гайдучкий, П. Т. Саблук, Ю. О. Лупенко та ін.] ; за ред. Гайдучкого П. І. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2005. 424 с.
2. Аграрний устрій в Україні : наукове видання / за ред. Ю. О. Лупенка, М. Ф. Кропивка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2017. 64 с.
3. Андрійчук В. Г. Агропромислові формування нового типу в контексті стратегії розвитку вітчизняного сільського господарства. *Економіка АПК*. 2013. № 1. С. 3-15.
4. Андрійчук В. Г., Зубець М. В., Юрчишин В. В. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти. Київ : Аграрна наука, 2005. 14 с.
5. Бородина О. М. Аграрна політика України: витоки, сучасний стан і нові можливості в контексті інституціоналізму та викликів глобалізації. *Економіка України*. 2008. № 10. С. 94-111.
6. Гайдучкий П. І. Аграрна реформа Л. Д. Кучми в Україні. Київ : ТОВ «Інформаційні системи», 2015. 448 с.
7. Гладій М. В., Лузан Ю. Я. Аграрні трансформації та селянські господарства в системі продовольчої безпеки України. *Економіка АПК*. 2020. № 5. С. 6-21.
8. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
9. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року : Постанова КМУ від 19.09.2007 р. № 1158.
10. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи : монографія / Лупенко Ю. О., Малік М. Й., Шпикуняк О. Г. та ін. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2014. 516 с.
11. Кваша С. М. Методологічний базис прийняття суспільних рішень в аграрній політиці. *Економіка АПК*. 2013. № 8. С. 12-21.
12. Кириленко І. Г. Аграрна реформа в Україні: надбання, проблеми. *Економіка АПК*. 2005. № 5. С. 8-14.
13. Конституція України (28.06.1996 р.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
14. Кропивко М. Ф. Розвиток самоврядних господарських об'єднань в агропромисловій сфері. *Економіка АПК*. 2009. № 9. С. 21-26.
15. Лузан Ю. Я., Лузан О. Ю. Капіталізація аграрного сектору України. *Економіка АПК*. 2016. № 3. С. 21-29.
16. Лопатинський Ю. М. Фактори трансформації вітчизняного аграрного сектору. *Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. Серія : Економіка*. Чернівці: Рута. 2008. Вип. 367. С. 73-77.
17. Лупенко Ю. О. Стан та перспективи сталого розвитку сільських територій. / Сучасні проблеми та перспективи сталого розвитку сільських територій : Зб. *Матеріалів шістнадцятого конгр. вчен. економістів-аграрників та міжнар. наук.-практ. конференції*, Київ, 1 червня 2017 р. / редкол. : Ю. О. Лупенко, П. Т. Саблук та ін. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2017. 386 с.
18. Месель-Веселяк В. Я. Аграрна реформа і організаційно-економічні трансформації в сільському господарстві. *Економіка АПК*. 2010. № 4. С. 3-18.

Звідси, необхідно терміново прийняти законодавчий акт про державну аграрну політику та пришвидчити повноцінне відновлення діяльності Міністерства аграрної політики та продовольства України з принципово оновленими функціями й повноваженнями, яке разом із місцевими органами державного управління повинно бути відповідальним за реалізацію політики держави в аграрній сфері.

References

1. Haidutskyi, P.I., Sabluk, P.T., Lupenko, Yu.O., et al. (2005). *Ahrarna reforma v Ukraini* [Agrarian reform in Ukraine]. P.I. Haidutskyi (Ed.). Kyiv: NNTs «IAE» [In Ukrainian].
2. Lupenko, Yu.O., Kropyvko, M.F., et al. (2017). *Ahrarnyi ustrii v Ukraini: naukove vydannia* [Agrarian system in Ukraine: scientific publication]. Yu.O. Lupenko, M.F. Kropyvko (Ed.). Kyiv: NNTs «IAE» [In Ukrainian].
3. Andriichuk, V.H. (2013). *Ahropromyslovi formuvannia novoho typu v konteksti stratehii rozvytku vitchyznianoho silskoho hospodarstva* [Agro-industrial formations of a new type in the context of the strategy for the domestic agriculture development]. *Ekonomika APK*, 1, pp. 3-15 [In Ukrainian].
4. Andriichuk, V.H., Zubets, M.V. & Yurchyshyn, V.V. (2005). *Suchasna ahrarna polityka: problemni aspekty* [Modern agricultural policy: problematic aspects]. Kyiv: *Ahrarna nauka* [In Ukrainian].
5. Borodina, O.M. (2008). *Ahrarna polityka Ukrainy: vytoky, suchasnyi stan i novi mozhlyvosti v konteksti instytutsializmu ta vylykiv hlobalizatsii* [Agrarian policy of Ukraine: origins, current state and new opportunities in the context of institutionalism and the challenges of globalization]. *Ekonomika Ukrainy*, 10, pp. 94-111 [In Ukrainian].
6. Haidutskyi, P.I. (2015). *Ahrarna reforma L.D Kuchmy v Ukraini* [Agrarian reform of L.D. Kuchma in Ukraine]. Kyiv: TOV «Informatsiini systemy» [In Ukrainian].
7. Hladii, M.V. & Luzan, Yu.Ya. (2020). *Ahrarni transformatsii ta selianski hospodarstva v systemi prodovolchoi bezpeky Ukrainy* [Agrarian transformations and peasant farms in the food security system of Ukraine]. *Ekonomika APK*, 5, pp. 6-21 [In Ukrainian].
8. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy* [State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [In Ukrainian].
9. *Derzhavna tsilova prohrama rozvytku ukraïnskoho sela na period do 2015 roku*: Postanova KМУ vid 19.09.2007 r. # 1158 [State target program for the development of the Ukrainian countryside for the period up to 2015: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from September 19, 2007 No. 1158] [In Ukrainian].
10. Lupenko, Yu.O., Malik, M.Yo., Shpykuniak, O.H., et al. (2014). *Innovatsiine zabezpechennia rozvytku silskoho hospodarstva Ukrainy: problemy ta perspektyvy: monohrafiia* [Innovative support of agricultural development of Ukraine: problems and prospects: monograph]. Kyiv: NNTs «IAE» [In Ukrainian].
11. Kvasna, S.M. (2013). *Metodolohichni bazys pryiniattia suspilnykh rishen v ahrarnii politytsii* [Methodological basis of public decision making in agricultural policy]. *Ekonomika APK*, 8, pp. 12-21 [In Ukrainian].
12. Kyrylenko, I.H. (2005). *Ahrarna reforma v Ukraini: nadbannia, problemy* [Agrarian reform in Ukraine: achievements, problems]. *Ekonomika APK*, 5, pp. 8-14 [In Ukrainian].
13. *Konstytutsiia Ukrainy* [The Constitution of Ukraine] (1996). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [In Ukrainian].

19. Молдаван Л. В. Форми і важелі впливу на формування міжгалузевих цін та їх стабілізацію в агропромисловому комплексі. *Економіка АПК*. 2012. № 1. С. 180-183.

20. Модернізація державної політики розвитку аграрної сфери України: виклики, шляхи вирішення : монографія / Гадзало Я. М., Гладій М. В., Саблук П. Т., Лузан Ю. Я. Київ : Аграрна наука, 2020. С. 379.

21. Організація управління аграрною економікою : монографія / [Кропивко М. Ф., Німчук В. П., Россоха В. В. та ін.] ; за ред. М. Ф. Кропивка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2008. 420 с.

22. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року : Закон України від 18 жовтня 2005 р. № 2982-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2982-15#Text>.

23. Розвиток підприємництва і кооперації: інституціональний аспект : монографія / Лупенко Ю. О., Малік М. Й., Заяць В. М. та ін. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2016. 430 с.

24. Саблук П. Т., Лузан Ю. Я. Аграрна політика та чинники її реалізації. *Економіка АПК*. 2019. № 10. С. 6-17.

25. Саблук П. Т. Агroeкономічні трансформації в Україні: напрями та перспективи розвитку : монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2016. 378 с.

26. Стратегічні напрями сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року / [Ю. О. Лупенко, М. Й. Малік, О. Г. Булавко та ін.] ; за ред. Лупенка Ю. О., Булавки О. Г. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2013. 74 с.

27. Шпикуляк О. Г. Інституції аграрного ринку : монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2009. 470 с.

28. Юрчишин В. В. Деякі узагальнення і проблеми сучасної аграрної політики. *Економіка АПК*. 2007. № 4. С. 12-18.

14. Kropyvko, M.F. (2009). Rozvytok samovriadnykh hospodarskykh ob'iednan v ahropromyslovii sferi [Development of self-governing economic associations in the agro-industrial sphere]. *Ekonomika APK*, 9, pp. 21-26 [In Ukrainian].

15. Luzan, Yu.Ya. & Luzan, O.Yu. (2016). Kapitalizatsiia ahrarynoho sektoru Ukrainy [Capitalization of the agricultural sector of Ukraine]. *Ekonomika APK*, 3, pp. 21-29 [In Ukrainian].

16. Lopatynskyi, Yu.M. (2008). Faktory transformatsii vitchyznianoho ahrarynoho sektoru [Factors of transformation of the domestic agricultural sector]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu: zb. nauk. prats. Seriya: Ekonomika. Chernivtsi: Ruta*, vol. 367, pp. 73-77 [In Ukrainian].

17. Lupenko, Yu.O. (2017). Stan ta perspektyvy staloho rozvytku silskykh terytorii [Status and prospects of sustainable development of rural areas]. *Suchasni problemy ta perspektyvy staloho rozvytku silskykh terytorii: Zb. Materialiv shistnadsiatoho konhr. vchen. ekonomistiv-ahrarynykiv ta mizhnar. nauk.-prakt. konferentsii, Kyiv, 1 chervnia 2017 r.* Yu.O. Lupenko, P.T. Sabluk (Ed.). Kyiv: NNTs «ІАЕ» [In Ukrainian].

18. Mesel-Veseliak, V.Ya. (2010). Ahraryna reforma i orhanizatsiino-ekonomichni transformatsii v silskomu hospodarstvi [Agrarian reform and organizational and economic transformations in agriculture]. *Ekonomika APK*, 4, pp. 3-18 [In Ukrainian].

19. Moldavan, L.V. (2012). Formy i vazheli vplyvu na formuvannia mizhhaluzevykh tsin ta yikh stabilizatsiiu v ahropromyslovomu kompleksi [Forms and levers of influence on the formation of intersectoral prices and their stabilization in the agro-industrial complex]. *Ekonomika APK*, 1, pp. 180-183 [In Ukrainian].

20. Hadzalo, Ya.M., Hladii, M.V., Sabluk, P.T. & Luzan, Yu.Ya. (2020). Modernizatsiia derzhavnoi polityky rozvytku ahrarynoi sfery Ukrainy: vyklyky, shliakhy vyrishennia : monohrafiia [Modernization of the state policy of development of agrarian sphere of Ukraine: challenges, ways of the decision: monograph]. Kyiv: Ahraryna nauka [In Ukrainian].

21. Kropyvko, M.F., Nimchuk, V.P., Rossokha, V.V., et al. (2008). Orhanizatsiia upravlinnia ahrarynoi ekonomikoiu: monohrafiia [Organization of agrarian economy management: monograph]. M.F. Kropyvko (Ed.). Kyiv: NNTs «ІАЕ» [In Ukrainian].

22. Pro osnovni zasady derzhavnoi ahrarynoi polityky na period do 2015 roku: Zakon Ukrainy vid 18 zhovtnia 2005 r. # 2982-IV [On the Basic Principles of State Agrarian Policy for the Period up to 2015: Law of Ukraine of October 18, 2005 No. 2982-IV]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2982-15#Text> [In Ukrainian].

23. Lupenko, Yu.O., Malik, M.Yo., Zaiats, V.M., et al. (2016). Rozvytok pidpriemnytstva i kooperatsii: instytutsionalnyi aspekt: monohrafiia [Development of entrepreneurship and cooperation: the institutional aspect: monograph]. Kyiv: NNTs «ІАЕ» [In Ukrainian].

24. Sabluk, P.T. & Luzan, Yu.Ya. (2019). Ahraryna polityka ta chynnyky yii realizatsii [Agrarian policy and factors of its implementation]. *Ekonomika APK*, 10, pp. 6-17 [In Ukrainian].

25. Sabluk, P.T. (2016). Ahroeconomichni transformatsii v Ukraini: napriamy ta perspektyvy rozvytku: monohrafiia [Agroeconomic transformations in Ukraine: directions and prospects of development: monograph]. Kyiv: NNTs «ІАЕ» [In Ukrainian].

26. Lupenko, Yu.O., Malik, M.Yo., Bulavko, O.H., et al. (2013). Stratehichni napriamy staloho rozvytku silskykh terytorii na period do 2020 roku [Strategic directions of sustainable development of rural areas for the period up to 2020]. Yu.O., Lupenko, O.H. Bulavko (Ed.). Kyiv: NNTs «ІАЕ» [In Ukrainian].

27. Shpykuliak, O.H. (2009). Instytutsii ahrarynoho rynku: monohrafiia [Agrarian market institutions: monograph]. Kyiv: NNTs «ІАЕ» [In Ukrainian].

28. Yurchyshyn, V.V. (2007). Deiaki uzahalennia i problemy suchasnoi ahrarynoi polityky [Some generalizations and problems of modern agricultural policy]. *Ekonomika APK*, 4, pp. 12-18 [In Ukrainian].

Hadzalo Ya. M., Luzan Yu. Ya. Improvement of state management for development of the agricultural sector of the economy and rural territories of Ukraine

The purpose of the article is to substantiate the need and identify pathways to improve state management of the development of the agricultural sector and rural territories.

Research methods. The method of generalizing the scientific knowledge of domestic and foreign scientists on the theory and practice of organizing the system of public administration in the agricultural sector of the economy in modern conditions was used, logical - to determine socio-economic processes, economic and mathematical, statistical and comparative - to carry out analytical calculations.

Research results. It is substantiated that at this stage of state development in matters of the agricultural sector of the economy and rural territories, the organization of public administration requires significant modernization. The necessity of consolidating the updated tactics and strategy of the state in the law on modern state agrarian policy and other special laws, as the main instruments for the implementation of state policy, the restoration of the activities of the central executive authority on agricultural development and the corresponding regional and local government bodies on a fundamentally new basis has been proved, the need to improve scientific and staffing, the expansion of the use of public-private partnership mechanisms and self-regulation of market relations.

Scientific novelty. We have obtained a substantiation for determining the ways to improve the state management of the development of the agricultural sector of the economy and rural territories at the present stage, an algorithm for the development of the state management system in the agricultural sector of Ukraine is proposed.

Practical significance. The research results can be used to improve the state management of the agricultural sector of Ukraine, improve legislation on state agrarian policy, in the educational process, and deepen scientific research. Tabl.: 2. Figs.: 2. Refs.: 28.

Keywords: public administration system; state agricultural policy; agricultural sector of the economy; institutions.

Hadzalo Yaroslav Mykhailovych - doctor of agricultural sciences, professor, academician of NAAS, the president of National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine (9, M. Omelianovycha-Pavlenka St., Kyiv, 02000)

E-mail: prezid@naas.gov.ua

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-5028-2048>

Luzan Yurii Yakovych - doctor of economic sciences, academician of NAAS, counsellor of the presidium, National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine (9, M. Omelianovycha-Pavlenka St., Kyiv, 02000), adviser to the directorate of Institute of Food Resources of National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine (4A, Ye. Sverstiuka St., Kyiv, 02000)

E-mail: prezid@naas.gov.ua

Гадзало Я. М., Лузан Ю. Я. Совершенствование государственного управления развитием аграрного сектора экономики и сельских территорий Украины

Цель статьи - обосновать необходимость и определить пути совершенствования государственного управления развитием аграрного сектора экономики и сельских территорий.

Методика исследования. Использован метод обобщения научного познания отечественных и зарубежных ученых по вопросам теории и практики организации системы государственного управления в аграрном секторе экономики в современных условиях; логический - для определения социально-экономических процессов; экономико-математический, статистический и сравнительный - для осуществления аналитических расчетов.

Результаты исследования. Обосновано, что на данном этапе развития страны в вопросах аграрного сектора экономики и сельских территорий организация государственного управления требует существенной модернизации. Доказана необходимость закрепления обновленной тактики и стратегии государства в законе о современной аграрной политике и других специальных законах, как основных инструментов для реализации политики государства, восстановления деятельности центрального органа исполнительной власти по вопросам агропромышленного развития и соответствующих региональных и местных государственных органов управления на принципиально новых началах, необходимости совершенствования научного и кадрового обеспечения, расширения использования механизмов государственно-частного партнерства и саморегулирования рыночных отношений.

Элементы научной новизны. Получили обоснование определения путей совершенствования государственного управления развитием аграрного сектора экономики и сельских территорий на современном этапе, предложен алгоритм развития системы государственного управления аграрной сферой Украины.

Практическая значимость. Результаты исследования могут быть использованы при совершенствовании государственного управления аграрной сферой Украины, законодательства по вопросам государственной аграрной политики, в учебном процессе, при углублении научных исследований. Табл.: 2. Илл.: 2. Библиогр.: 28.

Ключевые слова: система государственного управления; государственная аграрная политика; аграрный сектор экономики; институции.

Гадзало Ярослав Михайлович - доктор сельскохозяйственных наук, профессор, академик НААН, президент Национальной академии аграрных наук Украины (01010, г. Киев, ул. Михаила Омеляновича-Павленко, 9)

E-mail: prezid@naas.gov.ua

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-5028-2048>

Лузан Юрий Яковлевич - доктор экономических наук, академик НААН, советник Президиума Национальной академии аграрных наук Украины (01010, г. Киев, ул. Михаила Омеляновича-Павленко, 9), советник дирекции Института продовольственных ресурсов НААН (02000, г. Киев, ул. Евгения Сверстюка, 4А)

E-mail: prezid@naas.gov.ua

Стаття надійшла до редакції 05.11.2020 р.

Фахове рецензування: 12.11.2020 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Гадзало Я. М., Лузан Ю. Я. Удосконалення державного управління розвитком аграрного сектору економіки та сільських територій України. *Економіка АПК*. 2020. № 11. С. 6 – 18. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202011006>

Hadzalo, Ya.M. & Luzan, Yu.Ya. (2020). Udoskonalennia derzhavnoho upravlinnia rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky ta silskykh terytorii Ukrainy [Improvement of state management for development of the agricultural sector of the economy and rural territories of Ukraine]. *Ekonomika APK*, 11, pp. 6 – 18 [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202011006>

*